

Adresseavisens kronikk mandag 5.januar 2009

Hva skal vi gjøre med barneverninstitusjonene våre?

Barneverntilbudet ved Buan gård er bygd opp i løpet av de siste seks årene. Det omfatter både institusjonsplasser, fosterhjem og avlastningsplasser for helger og alle ferier. Den er et av flere barnevernsinstitusjoner i Midt-Norge. Foto: Nils H. Toldnes

Torill Tjelflaat Seniorforsker

Gro Ulset Forsker

Barnevernets utviklingscenter i Midt-Norge, NTNU Samfunnsforskning AS

I den senere tid har det pågått en debatt rundt bruken av barneverninstitusjoner versus fosterhjem, og om det er riktig /klokt å bygge ned institusjonsvirksomheten og, i stadig større grad, satse på å bygge ut fosterhjemsvirksomheten.

Etter vår oppfatning bør denne debatten utvides, slik at den favner om viktige kvalitetsspørsmål: Hvordan skal en barneverninstitusjon være? Hvordan kan vi gjøre institusjonene så gode at vi kan forsvare at barn og unge bor der i en tidsperiode i sitt liv? Ettersom vi må forholde oss til en realitet som tilsier at barneverninstitusjonene vil bli et nødvendig tiltak i norsk barnevern i lang tid framover, er dette sentrale spørsmål.

Forutsetningene er til stede for at vi kan klare å etablere gode barneverninstitusjoner. Norge har vært et foregangsland med hensyn til å ta barns oppvekst og rettigheter på alvor. Dette gjelder også for barn i barnevernet og i barneverninstitusjoner. Norge har et uavhengig barneombud som skal være alle barns talerør. FN konvensjonen om barns rettigheter har blitt norsk

lov. Vi har en barnevernlovgivning som har et klart underliggende prinsipp om at alle barn skal ha gode oppvekstvilkår, og hvis barnet trenger hjelp fra barnevernet, skal tiltaket være til barnets beste. Når vi mener at forutsetningene er til stede for at vi kan få til den gode barneverninstitusjon: Hvorfor er det likevel så vanskelig å få dette til? Hva kan vi gjøre annerledes?

Vi har intervjuet mange beboere i institusjoner som har formidlet forhold ved institusjonene som de mener er problematiske, urimelige og vanskelige å begripe. De har også fortalt noe om hva som er bra, og hvordan hverdagen bør være for at de skal ha det så bra som mulig under oppholdet. Kunnskapen vi har fått fra disse ungdommene, sammenholdt med egen erfaring og forskning, kan bidra til bedret kvalitet og nødvendig endringer i institusjonskonteksten. Vi vil løfte fram tre vesentlige faktorer som ungdom i institusjoner er opptatte av; som de ønsker å kjenne/gjenkjenne i hverdagen, men som ikke er tilfredsstillende i mange av dagens barneverninstitusjoner.

Ungdom, som bor i institusjoner, formidler at oppholdet representerer noe unormalt for dem, samtidig som de ønsker at hverdagen skal være så normal som mulig. Barneverninstitusjonene passer ikke inn i deres normalitetsforståelse. Interessant nok, er det ikke institusjonen som et unormalt oppvekststed (sett utenfra) de legger vekt på; det er det unormale hverdagslivet, som de må forholde seg til innad i institusjonen, som de føler er belastende. Dette går primært på en sterkt rutinisert hverdag preget av strenge regler, og iverksetting av sanksjoner som for eksempel trekk i ukepenger, husarrest med påfølgende fotfølging, forbud mot å ha venner på besøk i en periode, og anmerkning på poengkort dersom regler brytes. Rutinene kan videre hindre dem i å være med på ønskede fritidsaktiviteter og å være sammen med venner. Noen ungdommer mener at det blir svært lite rom for spontanitet i hverdagen, og at nesten alt må planlegges. Andre eksempler som bidrar til å skape og opprettholde forståelsen av en unormal hverdag er å få evaluert sin atferd daglig, måtte vaske bad, toalett og gang hver morgen før skoletid, og å måtte levere søknad hvis ungdommen ønsker å gå på kino. En ungdom uttrykker det slik: Jeg må søke om å få gå på kino. Søknaden min blir behandlet av personalet hver tirsdag. Det er ikke lett å planlegge så lang tid på forhånd, og det føles unormalt.

Ungdommer, som bor på institusjon, sier at det er viktig for dem å bli hørt, sett og bli tatt på alvor av de ansatte. De vil forstå institusjonshverdagen. Som autonome individer har de rett til å ha en viss kontroll over egen hverdag, og de har rett til å være med på å forme den. Ungdommene gir uttrykk for at de er tilfredse når de voksne tar seg tid til å se dem, høre på dem og prøve å forstå dem. Mange ungdommer mener at institusjonen ikke klarer å ivareta disse enkle prinsippene. Kommunikasjonen mellom ansatte og beboere er ikke alltid likeverdige. Ungdom formidler at de føler seg overkjørt av de voksne, og de opplever dermed at deres medvirkning er lite verdt. Jeg føler at jeg er plassert i en bås, de voksne overstyrer meg, sier én av ungdommene. En annen sier det på denne måten: De hører på meg, men de lytter ikke hvis du forstår.

En mer overordnet faglig og organisatorisk/juridisk faktor er at ungdom med ulike plasseringsgrunnlag bor i samme institusjon. Beboeren blir en beboer uansett bakgrunn. Det betyr at ungdom med store atferdsproblemer, inklusive rus, kan bo sammen med ungdom som ikke har slike problemer. Dette er særdeles ugunstig. Det gjør det vanskelig for institusjonene å ivareta kvalitetskravene, det gjør det vanskelig å ivareta den enkelte ungdoms behov, og det bidrar til et dårlig oppvekstmiljø for alle. Ungdom som bor i institusjon forteller at de synes det er dumt og feil at en 13-åring, som ikke kan bo hjemme fordi foreldrene ikke klarer å ta vare på ham, blir plassert i samme institusjon som 16-17 åringer med store atferds- og rusrelaterte problemer.

Vi har pekt på tre sentrale faktorer som ikke er tilfredsstillende i mange av dagens barnevern-institusjoner, og som bør styrkes/endres i positiv retning. Vi foreslår at: 1) Det må tenkes normalitet i en hver aktivitet som gjennomføres i institusjonen. Selv om institusjonene er kunstige og unormale konstruksjoner i utgangspunktet, bør en ikke gjøre dette verre. 2) Barns rettigheter må hele tiden tas i betraktning - beboerne skal sees, høres og tas på alvor - de må få lov å medvirke i sin egen hverdag. 3) Det må etableres institusjoner som er mer spisset for målgruppen.